

4. Berlemann M. Unemployment and Inflation Consequences of Unexpected Election Results / M. Berlemann, G. Markwardt // Journal of Money, Credit and Banking. – 2007. – Vol. 39, № 8. – Pp. 1920-1945.
5. Berlemann M. Variable rational partisan cycles and electoral uncertainty / M. Berlemann, G. Markwardt // European Journal of Political Economy. – 2006. – Vol. 22. – Pp. 874-886.
6. Brender A. Electoral Fiscal Policy in New, Old, and Fragile Democracies / A. Brender, A. Drazen // Comparative Economic Studies. – 2007. – Vol. 49. – Pp. 446-466.
7. Грабинська І.В. Ділові політичні цикли у сучасній ринковій економіці / І.В. Грабинська, Ю.А. Миронович // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.13. – С. 160-170.
8. Вешко А.Т. Політичний цикл і структурні тенденції в економіці України / А.Т. Вешко // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2013. – Вип. 41. – С. 35-46.
9. Шевчук В. Логіка політичного циклу та рівновага платіжного балансу: український контекст / В. Шевчук // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2013. – Вип. 41. – С. 4-23.
10. Thames F.C. Did Yeltsin buy elections? The Russian political business cycle, 1993-1999 / F.C. Thames // Communist and Post-Communist Studies. – 2001. – Vol. 34. – Pp. 63-76.
11. Економічна теорія: вступ, макроекономіка, мікроекономіка : навч. посібн. / за ред. О.З. Ватаманюка. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – Львів : Вид-во "Інтелект-Захід", 2011. – 656 с.
12. Бурда М. Макроекономіка: Європейський контекст : пер. з англ. / М. Бурда, Ч. Виплош. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 682 с.
13. Block S.A. Political Business Cycles, Democratization, and Economic Reform: the Case of Africa / S.A. Block // Journal of Development Economics. – 2002. – Vol. 67. – Pp. 205-228.
14. Nordhaus W.D. Alternative Approaches to the Political Business Cycle / W.D. Nordhaus // Brookings Papers on Economic Activity. – 1989. – № 2. – Pp. 68.
15. Hiroi T. Exchange Rate Regime, Central Bank Independence, and Political Business Cycles in Brazil / T. Hiroi // Studies in Comparative International Development. – 2009. – Vol. 44. – Pp. 1-22.
16. Sieg G. A Political Business Cycle with Boundedly Rational Agents / G. Sieg // European Journal of Political Economy. – 2001. – Vol. 17. – Pp. 39-52.
17. Ferris J.S. Electoral Politics and Monetary Policy: Does the Bank of Canada Contribute to a Political Business Cycle? / J.S. Ferris // Public Choice. – 2008. – Vol. 135. – Pp. 449-468.
18. Leertouwer E. Who Creates Political Business Cycles & Should Central Banks be Blamed? / E. Leertouwer, P. Maier // European Journal of Political Economy. – 2001. – Vol. 17. – Pp. 445-463.
19. Veiga L.G. Political Business Cycles at the Municipal Level / L.G. Veiga, F.J. Veiga // Public Choice. – 2007. – Vol. 131. – Pp. 45-64.

Павлык Х.Б., Ватаманюк Б.О. Современные подходы к исследованию политических циклов

Определены сущность явления политического делового цикла и его особенности. Раскрыты базовые предположения и основные теоретические подходы к изучению политических деловых циклов. Классифицированы главные разновидности теории политического делового цикла и их виды. Проанализированы модели В. Нордгауза и предсказания на их основании. Прослежены проявления политического делового цикла на государственном и муниципальном уровнях. Значительное внимание уделено монетарным и фискальным деловым циклам и их влиянию на экономику страны. Рассмотрено отношение центральных банков к индуцированию политических деловых циклов. Раскрыты сущность эффекта новой демократии и обоснование его целесообразности при исследовании политических деловых циклов.

Ключевые слова: политический деловой цикл, оппортунистические теории, партийные модели, эффект новой демократии.

Pavlyk Kh.B., Vatanianuk B.O. Some Modern Approaches to Political Business Cycles Study

Political business cycle substance and its features are revealed. Some basic assumptions and main theoretical approaches to political business cycles are identified. Main types of political business cycle theory and their forms are classified. Nordhaus models are analyzed as

well as assumptions based on them. Political business cycle at national and municipal levels is reviewed. A lot of attention is paid to monetary and fiscal business cycles as well as to their influence on economy. Relation between central banks and induction of political business cycle is studied. New democracy effect meaning is identified and its advisability in studying political business cycles is proved.

Key words: political business cycle, opportunistic theories, partisan models, new democracy effect.

УДК 336:368.5(477)

**Доц. М.М. Артус, д-р екон. наук – Львівська ДФА;
доц. Ю.М. Томашевський, канд. екон. наук – Львівський НАУ**

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЮ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
ГІДРОТЕРМІЧНИХ ІНДЕКСІВ**

Обґрунтовано теоретико-методологічні пропозиції і практичні рекомендації щодо удосконалення і підвищення ефективності практики системи страхування врожаю сільськогосподарських культур, що діє. Запропоновано використання економічно-обґрунтованого підходу здійснення страхування в рослинництві, зокрема застосування гідротермічного індексу в якості впливу рівня рівномірності у часі атмосферної вологості та температури на врожайність озимої пшениці. Це сприятиме підвищенню об'єктивності погодного страхування, яке є простішим та зрозумілішим за інші страхові продукти та знизить рівень зловживань і підвищить швидкість страхових відшкодувань, а також спростить доступ страхувальників до страхування сільськогосподарських культур завдяки зниженню адміністративних витрат на моніторинг і оцінювання збитків та здешевить це страхування внаслідок більших обсягів страхування і стандартизації контрактів.

Ключові слова: природно-кліматичний ризик, сільськогосподарські культури, страховий захист сільськогосподарських підприємств, індексне страхування, державне субсидування сільськогосподарського страхування, страховий ринок, система страхування.

Постановка проблеми. Страхування є одним з найдієвіших засобом забезпечення захисту майнових прав та інтересів суб'єктів господарювання у сільському господарстві. Оскільки виробництво сільськогосподарської продукції значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, що безпосередньо впливають на якість та обсяги одержаного врожаю, нагальною в цих умовах стає потреба страхування сільськогосподарських культур від таких несприятливих погодних-кліматичних умов, як заморозків, злив, сильних дощів, повеней, граду тощо. Тому страховий захист врожаю сільськогосподарських культур та подальше вдосконалення системи страхування є актуальною проблемою, вирішення якої дасть змогу підвищити конкурентоспроможність товаровиробників і зростання продовольчої безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та розвитку страхування досліджено у працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Зокрема, проблеми страхування врожаю сільськогосподарських культур вивчали такі учені-економісти: В.Д. Базилевич, К.Г. Воблій, Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, О.Є. Гудзь, П.А. Лайко, С.А. Навроцький, С.С. Осадець, С.Д. Пушак, Р.П. Смоленюк та ін. Проте питання використання новітніх практик та методик агрострахування в сучасних умовах господарювання потребує

дедалі більшої уваги. Тому порівняння різних методів здійснення страхування врожаю сільськогосподарських культур та виокремлення найбільш ефективних для певних регіонів є актуальним і потребує подальшого дослідження з метою практичного застосування.

Постановка завдання. Традиційне страхування врожаю, що забезпечує відшкодування збитків окремому суб'єкту, переважно пов'язане із значними адміністративними витратами (моніторинг за діяльністю підприємства, оцінкою збитків, стандартизацією контрактів тощо). Як зазначає професор О.Є. Гудзь, традиційне страхування також потребує значних інвестицій для проведення актуарних розрахунків, а також у моніторинг урожайності в господарствах аби запобігти великим втратам [1, с. 75]. Крім цього, класичне страхування врожаю пов'язане зі значними природно-кліматичними, виробничо-технічними, фінансово-комерційними та політико-правовими ризиками, які можуть відбутися одночасно, а тому вимагають додаткових витрат на проведення перестрахування. Зазначені додаткові витрати можуть бути досить значними для країни, яка має незначний досвід або взагалі не має досвіду надання послуг страхування такого типу, заявляє професор Д.І. Дема [2, с. 286-287]. Отже, традиційне страхування врожаю не можна вважати достатньо ефективним для України в сучасних умовах розвитку ринкових відносин. Тому завданням цієї роботи є представлення результатів дослідження для використання погодних індексів, з метою удосконалення процесу страхування врожайності сільськогосподарських культур від несприятливих природно-кліматичних явищ з урахуванням рівня рівномірності впливу природних властивостей.

Виклад основного матеріалу. Одним із методів страхування урожаю сільськогосподарських культур від погодно-кліматичних ризиків, який зменшує додаткові витрати, є страхування на основі погодних індексів. При цьому страхові виплати встановлюються за допомогою об'єктивного параметра – певної комбінації низки пов'язаних з погодою метричних показників, зокрема кількість опадів, вологість ґрунту та їх рівномірності у часі. Страхування на основі погодних індексів, на нашу думку, є найбільш придатним для сільськогосподарського виробництва в регіонах України, де поширені втрати врожаю внаслідок посухи, надмірного зволоження, вимерзання тощо. При цьому, витрати на моніторинг страхування на основі погодних індексів, як зазначають вчені-економісти П.А. Лайко та С.Д. Пушак, є меншими, оскільки немає необхідності у визначенні обсягу збитків на рівні окремого господарства [3, с. 224; 4, с. 295-296]. Інформація про погодні умови на певний час однаково доступна як застрахованій особі, так і страховикові, на відміну від традиційного страхування на рівні окремого господарства, де виробник завжди більше обізнаний про врожай, ніж страховик [4, с. 296]. Тому страхування із застосуванням погодних індексів може бути економічно вигіднішою альтернативою класичному страхуванню врожаю сільськогосподарських культур, яке допомагає уникненню проблем, пов'язаних з ризиком матеріальної шкоди.

Однією з основних культур у Львівській обл. є озима пшениця. Життєвий цикл озимої пшениці складається з таких фенологічних фаз, як сходи, проростання, кушіння, вихід у трубку, колосіння, цвітіння і стиглість. Як ствер-

джує А.С. Шолойко, кожна стадія розвитку пов'язана з морфологічними змінами у фізіології рослин та висуває свої вимоги до погодних умов для оптимального росту і стиглості культури [5, с. 162-163]. Однак здебільшого агрокліматичні ресурси Львівської обл. недостатньо повно відповідають цим вимогам. Зокрема, середня температура січня -5°C , липня від $+18^{\circ}\text{C}$ – у центральній частині області та до $+12^{\circ}\text{C}$ – в горах. Річна кількість опадів становить 750-1000 мм. Тобто у Львівській обл. переважає помірно-континентальний клімат.

Аналіз показників врожайності озимої пшениці у Львівській обл. свідчить про значні зміни врожайності у регіоні в різні роки та відображає вплив агрокліматичних ризиків, властивих цій галузі. Для виробництва озимої пшениці в регіоні найбільшим ризиком, у порядку зменшення значимості, є надмірне зволоження, вимокання, вимерзання, град і пожежі. Водночас поширення шкідників більшість виробників вважає керованим ризиком. Тому в регіоні, як зазначає С.А. Навроцький, безумовно, є потенціал, необхідний для реалізації страхування на основі погодних індексів [6, с. 66].

Основним фактором, який перешкоджає отриманню високих врожаїв озимої пшениці у Львівській обл., є надлишкова волога в ґрунті і в повітрі під час періоду вегетативного розвитку, хоча середня урожайність в Україні за минулий рік становила 33,6 ц/га [10]. Зокрема, всі райони області стикаються з частими дощами. Ймовірність сильної зволоженості в регіоні в період вегетації становить 15-20 %. Перший критичний період, в якому формування врожаю озимої пшениці дуже чутливий до надлишку вологи – це період від виходу в трубку до фази колосіння. За даними Українського гідрометеорологічного центру, оптимальна потреба озимої пшениці у воді під час цієї стадії, порівняно з кліматичними умовами цього періоду в області, становить 80 %. Другий критичний період для озимої пшениці – це фази від колосіння до молочної стиглості. Велика кількість вологи в цей період є безпосередньою причиною гниття коренів і стебел та вилягання культури. Отже, надмірна вологість, яка характеризується значними опадами і низькою температурою атмосферного повітря, шкодить вегетації рослин і спричиняє істотне зниження врожайності.

З метою зменшення невідповідності між страховими продуктами, що пропонують на цей час та ризиками виробництва, з якими стикаються виробники, розроблено індекс оцінки ризиків надмірної вологи, який охоплює період зі середини квітня по червень. Зокрема, велика кількість дощів, що випадає нерівномірно в часі, сприяє надлишковій зволоженості ґрунту та призводить до надмірного постачання рослин вологою, а отже, до їх передчасного в'янення і загибелі. Погодні умови, які характеризуються тривалим дощовим періодом, низькою температурою повітря і його високою вологістю, на практиці визначають за допомогою гідротермічного коефіцієнта [7, с. 11; 8, с. 340]. Водночас агрокліматичні умови Львівської обл. здебільшого характеризуються періодичною зміною тривалих дощів зі зниженням температури, періодом високої температури і засушливістю. Тому гідротермічний коефіцієнт недостатньо повно відображає вплив погодних умов на врожайність окремих культур. З метою повнішого відображення впливу погодних умов на урожайність сільськогосподарських

культур необхідно враховувати не тільки загальну (середню) вологість і температуру, але і їх рівень рівномірності упродовж певного періоду.

Вплив вологості і температури на урожайність певних культур із врахуванням рівня їх рівномірності пропонуємо визначати за допомогою гідротермічного індексу (ГТІ) за формулою

$$ГТІ = \frac{\sum R(15 \text{ квітня} - \text{червень})}{0,1 \times \sum T(15 \text{ квітня} - \text{червень})} \times \frac{\sum R_{\phi} - \sum R_o}{\sum R_o} \times \frac{\sum T_{\phi} - \sum T_o}{\sum T_o} \quad (1)$$

де: R – середньодобова кількість опадів; T – середньодобова температура; R_{ϕ} – фактична середньодобова кількість опадів для вирощування озимої пшениці; R_o – оптимальна середньодобова кількість опадів для вирощування озимої пшениці; T_{ϕ} – фактична середньодобова температура вирощування озимої пшениці; T_o – оптимальна середньодобова температура вирощування озимої пшениці.

Гідротермічний індекс можна застосовувати для періодів, коли середньодобові температури стабілізуються на рівні понад +10 °С. Зазвичай, у Львівській обл. цей період починається з 15 квітня. Умови, необхідні для отримання відмінного врожаю, спостерігаються при гідротермічному індексі 1,0-1,4. Якщо ГТІ більше або дорівнює 1,6 – врожайність знижується внаслідок надмірної вологості. Якщо ГТІ менше або дорівнює 0,6 – рослини пригнічуються внаслідок посушливих умов.

За нашими дослідженнями, виробники озимої пшениці витрачають переважно 10 тис. грн на гектар виробничих витрат і витрат на матеріально-технічні ресурси упродовж всього періоду вегетації культури. Для покриття витрат на виробництво і матеріально-технічні ресурси потрібно встановити ліміт договору страхування від замокання, який охоплює період зі середини квітня по червень, на рівні 10 тис. грн на застрахований гектар. У разі повної загибелі врожаю внаслідок завищеної зволоженості (наприклад, у разі ГТІ > 2,1), виробнику буде відшкодовано 10 тис. грн на застрахований гектар, щоб компенсувати втрати. Інтервал вимірювання індексу цього страхового договору можна встановити за показниками Українського гідрометеорологічного центру. Залежність величини страхових виплат на гектар посіву озимої пшениці від гідротермічного індексу наведено в таблиці.

Табл. Інтервал вимірювання гідротермічного індексу

Гідротермічний індекс	Страхові виплати на гектар посіву культури
1,61-1,65	2000 грн (20 % втрат)
1,66-1,70	3000 грн (30 % втрат)
1,71-1,75	4000 грн (40 % втрат)
1,76-1,80	5000 грн (50 % втрат)
1,81-1,85	6000 грн (60 % втрат)
1,86-1,90	7000 грн (70 % втрат)
1,91-1,95	8000 грн (80 % втрат)
1,96-2,00	9000 грн (90 % втрат)
> 2,01	10000 грн (100 % втрат)

Джерело: запропоновано автором на основі власних досліджень.

У разі часткової загибелі врожаю внаслідок надмірних дощів (наприклад, ГТІ дорівнюватиме 1,79), виробнику буде відшкодовано 5 тис. грн на застрахований гектар для відшкодування 50 % втрати врожаю, і отже, його інвестицій. У разі ще більшої вологості (наприклад, у разі ГТІ – 1,97), виробнику буде відшкодовано 9 тис. грн на застрахований гектар для відшкодування 90 % втрати врожаю. Зміни залежності величини страхових виплат від гідротермічного індексу наведено на рис.

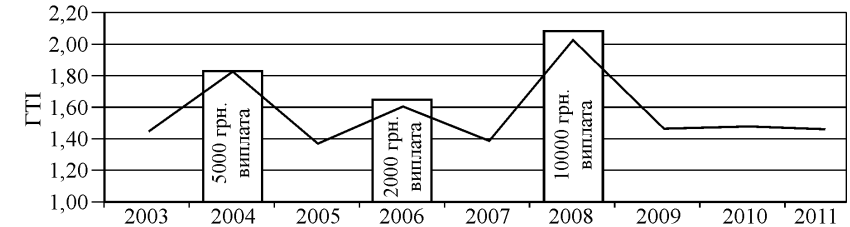

Рис. Гідротермічний індекс та пов'язані з ним виплати відшкодування (гіпотетична модель) (джерело: на основі власних досліджень)

Укладання страхових договорів з урахуванням гідротермічного індексу потрібно здійснювати на основі використання даних найближчої метеостанції Українського гідрометеорологічного центру для забезпечення найбільш об'єктивного страхового покриття для товаровиробника. Так, розвиток мережі спостережень за метеоумовами може бути обмежувальним фактором для застосування цього виду страхування в регіонах, де немає метеостанції [9, с. 92; 10].

Перевага страхових договорів на основі погодних індексів полягає в тому, що беручи до уваги об'єктивний характер погодного індексу, такі договори можуть бути швидко застраховані та перестраховані учасниками міжнародного погодного ринку. А цей страховий продукт буде найбільш придатним для сільськогосподарських підприємств Львівщини.

Висновки. Удосконалення процесу страхування врожаю сільськогосподарських культур із застосуванням гідротермічних індексів дає змогу зробити такі висновки:

По-перше, на врожайність сільськогосподарських культур значно впливають погодні умови, а традиційні страхові продукти з їхніми недоліками недостатньо задовольняють потреби сільськогосподарських підприємств у страховому захисті.

По-друге, застосування гідротермічних індексів з урахуванням рівня рівномірності впливу погодних властивостей сприятиме підвищенню об'єктивності погодного страхування, яке є простішим та зрозумілішим за інші страхові продукти (мультиризикове страхування, страхування окремих ризиків, страхування від повної та часткової загибелі тощо) та знизить рівень зловживань і підвищить швидкість страхових відшкодувань.

По-третє, спростить доступ страхувальників до страхування сільськогосподарських культур завдяки зниженню адміністративних витрат на моніторинг і оцінювання збитків, а також здешигує страхування внаслідок більших обсягів страхування і стандартизації контрактів.

Література

1. Гудзь О.Є. Страхування агроризиків та напрями розвитку агрострахування в Україні / О.Є. Гудзь // Економіка АПК : Міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 8. – С. 72-76.
2. Дема Д.І. Аналіз та перспективи розвитку страхування природно-кліматичних ризиків в рослинництві / Д.І. Дема // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету : наук.-теор. зб. – Житомир : Вид-во ЖНАЕУ. – 2010. – № 1(26). – С. 285-293.
3. Лайко П.А. Страхування природно-кліматичних ризиків у рослинництві : монографія / П.А. Лайко, С.Д. Пушак. – К. : Вид-во ННЦ Ін-та аграрної економіки, 2009. – 320 с.
4. Пушак С.Д. Індексне страхування сільськогосподарських культур / С.Д. Пушак // Науковий вісник НАУ : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НАУ. – 2006. – Вип. 102. – С. 292-297.
5. Шолойко А.С. Класичні та індексні страхові продукти для галузі рослинництва / А.С. Шолойко // Облік і фінанси АПК : наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 3. – С. 161-165.
6. Навроцький С.А. Шляхи вдосконалення сільськогосподарського страхування / С.А. Навроцький // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Сер.: Економіка. – К. : Вид-во КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2002. – № 60-61. – С. 66-67.
7. Селянинов Г.Т. Агроклиматическая карта мира / Г.Т. Селянинов. – Л. : Изд-во "Наука", 1966. – 12 с.
8. Сельскохозяйственный энциклопедический словарь / главн. ред.: В.К. Месяц. – М. : Изд-во Советская энциклопедия, 1989. – 540 с.
9. Смоленюк Р.П. Актуальні питання страхового захисту в сільському господарстві / Р.П. Смоленюк // Регіональні перспективи : наук.-практ. журнал. – Полтава. – 2001. – № 2-3 (15-16). – С. 91-93.
10. Агрострахование в Украине: Анализ работы и перспективы развития. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://www.agroinsurance.com/ru/agribusiness_insurance/?pid=2496. – Назва з екрану.

Artus M.M., Tomashevskii Yu.M. Совершенствование процесса страхования урожая сельскохозяйственных культур с использованием гидротермических индексов

Обоснованы теоретико-методологические предложения и практические рекомендации по совершенствованию и повышению эффективности действующей практики системы страхования урожая сельскохозяйственных культур. Предложено использование экономически обоснованного подхода осуществление страхования в растениеводстве, в частности, применение гидротермического индекса в качестве влияния уровня равномерности во времени атмосферной влажности и температуры на урожайность озимой пшеницы. Это будет способствовать повышению объективности погодного страхования, которое является простым и понятным, чем другие страховые продукты, снизит уровень злоупотреблений и повысит скорость страховых возмещений, а также упростит доступ страхователей к страхованию сельскохозяйственных культур благодаря снижению административных затрат на мониторинг и оценку ущерба и удешевит данное страхование за счет больших объемов страхования и стандартизации контрактов.

Ключевые слова: естественно-климатический риск, сельскохозяйственные культуры, страховая защита сельскохозяйственных предприятий, индексное страхование, государственное субсидирование сельскохозяйственного страхования, страховой рынок, система страхования.

Artus M.M., Tomashevskii Yu.M. The Improvement of Agricultural Crop Insurance Applying Hydrothermal Indexes

Some theoretical and methodological suggestions and practical recommendations for improvement and increase of effectiveness of the current practice of the insurance system of crops are provided. Using of economically feasible approach to the implementation of verdure insurance is proposed, in particular, using hydrothermal index in quality of the influence of uniformity in time atmospheric humidity and temperature on the yield of winter wheat. It will improve the objectivity of weather insurance, which is simpler and clearer than other insurance products, reduce the level of abuse, and will increase the insurers' admission to agricultural

crop insurance by reducing administrative costs for monitoring and evaluation of the damage and reduce the cost of this insurance due to higher volumes and standardization of insurance contracts.

Key words: natural-climatic risk, agricultural crops, insurance protection of agricultural enterprises, index insurance, state subsidies for agricultural insurance, insurance market, insurance system.

УДК 658.6

**Проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук;
магістрант Н.П. Канюка – Львівська КА**

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ
КООПЕРАЦІЇ**

Висвітлено теоретичні основи стратегування розвитку підприємств споживчої кооперації. Досліджено підходи до визначення сутності категорії, особливості, концептуальні характеристики, проблеми та потребу застосування стратегії розвитку торговельної діяльності підприємств споживчої кооперації. Визначено принцип альтернативності у вирішенні проблем розвитку і конкурентної поведінки торговельних підприємств. Досліджено чинники, що визначають конкурентні переваги та можливості стратегії розвитку торговельної діяльності підприємств кооперативного типу. Розроблено модель вибору конкурентної стратегії та особливостей розвитку торговельної діяльності підприємств системи споживчої кооперації, що залежать від обраної ними стратегії та наявних можливостей.

Ключові слова: стратегія розвитку, торговельна діяльність, споживча кооперація, чинники впливу, модель вибору конкурентної стратегії розвитку.

Постановка проблеми. Торговельна діяльність підприємств споживчої кооперації України, яка є основним елементом її багатогалузевого господарства та істотно впливає на реалізацію системою соціальної місії, потребує адекватного вибору конкурентної стратегії розвитку з метою покращення фінансово-економічних показників діяльності, забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку товарів, відновлення провідного становища в обслуговуванні населення сільської місцевості та сприяння успішній діяльності підприємств системи у довгостроковій перспективі. Саме тому першочерговим завданням стратегічного управління є розроблення набору стратегічних альтернатив та критеріїв для прийняття стратегічних рішень у довгостроковому періоді та дотримання стратегічного курсу за допомогою оперативного прийняття оптимальних управлінських рішень в короткостроковому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні теоретичні та методологічні основи стратегічного розвитку підприємств представлено у працях таких західних та вітчизняних вчених, як: І. Ансофф, В. Апопій, І. Бланк, М. Годунова, Б. Мізюк, О. Ковтун, М. Портер, О.М. Помаз, А. Томсон, О.Б. Трояновська, Н.М. Тягунова та ін. Разом з тим, недостатньо уваги приділено обґрунтуванню, питанням розвитку та розроблення стратегії розвитку торговельної діяльності підприємств системи споживчої кооперації.

Мета роботи – дослідження концептуальних характеристик стратегії розвитку торговельної діяльності підприємств споживчої кооперації.

Виклад основного матеріалу. Стратегічний розвиток діяльності торговельних підприємств системи споживчої кооперації полягає у формуванні набо-